

1. Liungbiu-Bromės ir Arensburgo kultūros

Kilmė

Visi aptikti šių kultūrų radiniai yra ant aukštųjų upių terasų. Stovyklos nedidelės ir trumpalaikės, todėl kultūrinis sluoksnis neišlieka. Šių kultūrų radinių kartu su hibridiniais žinoma iš 40 Lietuvos vietovių. Didžiausia buvo Vilniaus stovykla, susidedanti iš 6 aikštelių – sankaujų. Kitos dažniausiai buvo tik vieno mažo lizdelio. Pavienių radinių pasitaikė ir ilgai gyventose kitų kultūrų stovyklose. Tai reiškia, kad šios kultūros turėjo kontaktų su kitomis kultūromis. Įvairių laikotarpių radiniai susimaišę, tačiau patys ankstyviausi skiriasi savo tipais ir apdirbimu.

“Pačių Bromės-Liungbiu ir Arensburgo kultūrų kilmė neaiški, nors pastebima genetinių ryšių su Madleno IV tarpsnio kultūromis. Manoma, kad pasitraukus Haamburgo kultūros žmonėms, aleriodė atėję visai naujų kultūrų gyventojų, kurių kultūrų centras buvo dabar nusmegusioje Šiaurės jūros pakrantėje. ”1 Taigi galima manyti, jog žmonės į Lietuvą atėjo iš Vidurio Europos. Kita iškelta hipotezė, kad į Lietuvą žmonės atėjo iš pietvakarių Europos, nes ir ten randama kultūrinių panašumų.

Inventorius

Labai svarbus šios kultūros požymis yra skaldytiniai. Būdingiausi yra vienagalai piramidiniai arba laivelio pavidalo skaldytiniai. Tačiau tai nėra vienintelė forma. Net tokiose etaloningose stovyklose kaip Bromės ar Bru pasitaiko dvigalių ar kitokios formos titnago dirbinių. Ruošiniai būdavo nuskeliami titnaginiu skeltuku.

Strėlių antgaliai gana įvairūs. Juos galima sugrupuoti į keturias grupes, tarp kurių bus ir pereinamų formų.

Gremžtukai paprastai yra platūs ir gana trumpi. Pailginiais yra laikomi tie, kurių plotis mažesnis už ilgį. Tačiau būdingiausi yra vienodo ilgio ir pločio.

Rėžtukai šiose stovyklose – gana dažnas radinys, jų beveik tiek pat kiek ir gremžtukų. Pagrindinis yra kampinio rėžtuko tipas – rėžiamoji briauna būna stačiajame kampe, kai kada dviejuose ar net trijuose kampuose. Retušuota briauna būna ir įstriža. Antrasis tipas yra vidurinis rėžtukas, kurio rėžiamoji briauna padaroma vien nuskėlimais, be retušo. Šitaip formuojami kampinių bei šoninių rėžtukų ašmenys. Pasitaiko įvairių tipų kombinacijų viename dirbinyje. Kombinuoti įrankiai yra tokie, kurių viename gale yra gremžtukų ašmenys o kitame – rėžtuko briauna.

Kitų dirbinių tipų beveik nėra, tik retkarčiais pasitaiko truputį paretušotų skelčių, turbūt, kokiam nors atsitiktiniam darbui. Peilių paleolito stovyklose nėra, pasitaiko nebent paretušotų skelčių. Dažniau aptinkama grandukų – stovų, netaisiklingų nuoskalų su statmenai išretušuota įgauba.

Apie kaulo ir rago dirbinius pasakytina tai, kad viename komplekse su titnago dirbiniais jų nerasta. Be to, daug dirbinių tipų, pritaikytų prie natūralios kaulo ar rago formos, išlieka nepaprastai ilgai ir būna labai plačiai paplitę. Pagal medžiagą (šiaurės elnio ragą) ir radimo aplinkybes paleolitui galima skirti tik keletą dirbinių tipų. Panašių dirbinių aptinkama Kaliningrado sr

irtyje ir šiaurės rytinėje Lenkijoje – Mozūrų ežerų srityje. Šos vietovės yra gana netoli nuo Lietuvos, todėl tokių dirbinių gali pasitaikyti ir pas mus, tačiau kol kas nieko panašaus nesurasta. Vienas toks dirbinys rastas ant Kaliningrado ir Lietuvos sienos. Tai Liungbiu tipo kaplys iš šiaurės elnio rago, tačiau kaip jau minėjau Lietuvoje tokių dirbinių nerasta.

Antrasis vėlyvajam paleolitui būdingas dirbinio tipas yra žeberklas su stambiomis lenktomis užbarzdomis, kurių viena atsukta į viršų. Tačiau jų rasta ne Lietuvoje, o Š.Lenkijoje. Kaliningrado srityje surasta durklų ar peikenų, iš kurių vienas iš tauro kaulo nulyginta sąnarinė galvutė – pasitaikė visai prie pat Lietuvos sienos, tačiau vis gi ne Lietuvoje. Toje pačioje Kaliningrado srityje pasitaikė ir pjaustyti elnių ragų.

Bromės tipo paminklai paplitę V.Pabaltijyje, o ypač daug jų yra tarp Elbės ir Hafelio upių. Tačiau viena grupė paminklų yra ir P.Lietuvoje. "Paminklų gali būti tarp Nemuno ir Oderio žemupių, kur jie slūgso po vėlyvojo driaso ar dar vėlesnėmis nuosėdomis, nors vargu ar galima tikėtis, kad toks didelis plotas būtų išties apgyvendintas"². Gal būt tuo metu, kai pietuose gyveno Bromės kultūros žmonės, šiaurėje buvo paplitusi Arensburgo kultūra. Apskritai įvairių vietų kultūros labai skiriasi. Tas skirtumas tikriusiai bus atsiradęs bendraujant su kitų vietinių kultūrų gyventojais. Tai rodo, kad visa stovykla paliko neatsitiktiniai atklydėliai iš kitų kraštų, bet nuolatos įsikūrusios bendruomenės.

Arensburgo kultūros paplitimas kiek skiriasi. Ši kultūra Lietuvoje gyvavo tik pietuose. Prūsiškose žemėse kultūra užėmė Kaliningrado srities žemes. Bromės ir Arensburgo kultūros yra susiję, nes manoma, kad būtent iš Bromės kultūros išaugo Arensburgo kultūra. Šios abi kultūros galėjo kurį laiką gyvuoti kartu, vadinasi buvo galimi ir betarpiški kontaktai dar gyvuojant Bromės kultūrai. Apskritai tiek Lietuvą, tiek visą Šiaurės Europą pasiekė tik pačios vėlyviausios Pabaltijo Madleno kultūrų atmainos.

2.Svidrų kultūra

Kilmė

Ji plito iš Vyslos Vidurupio baseino į Nemuno, Pripetės bei Dnepro baseinus. Pietų Lietuvoje pėdsakų išliko net iki neolito pradžios. Šiai kultūrai būdingi ilgi, karklo ar lauro lapo pavidalo strėlių antgaliai bei siauri ir ilgi rėžtukai ir gremžtukai. Yra iškelta nemažai kilmės hipotezių. Autoriai ją kildina vos ne iš visos Centrinės ir Šiaurės Europos. "R.Šildas ją kildina iš senosios Bromės kultūros, kuri vėliau peraugo į Arensburgo kultūrą"³. Tačiau šią hipotezę iš dalies paneigia antgalių tipai ir skaldytiniai, kurie būdingi ne šiaurės, o Vakarų Europai. Pati kultūra atėjo iš pietvakarių, o Lietuva įeina į pagrindinį Svidrų kultūros paplitimo plotą. Stovyklų rasta prie Merkio upės. Nemuno vidurupyje apie Kauną ir vienoje kitoje vietoje prie Neries. Tarp Vyslos ir Lietuvos yra tuščių vietų.

Paleolitas

Parašė

Šaltinis: <https://mokslai.lt/referatai/istorija/paleolitas-ir-mezolitas.html>